

Utbildningsutskottets yttrande 2020/21:UbU5y

Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 23 mars 2021 att anmoda övriga utskott att senast den 4 maj 2021 yttra sig över regeringens skrivelse 2020/21:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020 jämte eventuella följdmotioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Ingen motion har väckts i ärendet.

Utskottet har granskat regeringens redogörelse för de riksdagsskrivelser som avser utbildningsutskottets beredningsområde.

Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömningar av de tillkännagivanden som redovisas som slutbehandlade i skrivelsen. När det däremot gäller de tillkännagivanden som i skrivelsen redovisas som inte slutbehandlade anser utskottet att det är problematiskt att regeringen dröjer med att verkställa viktiga tillkännagivanden från utskottet.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, V, MP) och fem särskilda yttranden (M, SD, C, KD, L).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

Regeringen redovisar årligen i en skrivelse till riksdagen vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av riksdagens beslut. Redogörelsen är knuten till de riksdagsskrivelser i vilka riksdagen meddelar regeringen sina beslut. Regeringens skrivelse har alltid nummer 75.

Regeringens skrivelse omfattar huvudsakligen alla riksdagsskrivelser till regeringen under perioden den 1 januari–31 december 2020. Redovisningen omfattar dessutom de riksdagsskrivelser från tidigare riksmöten som inte tidigare har redovisats som slutbehandlade.

Inom utbildningsutskottets beredningsområde redovisas sammanlagt 30 riksdagsskrivelser till regeringen med anledning av utskottets betänkanden. Riksdagsskrivelserna innehåller 27 tillkännagivanden. Regeringen redovisar att 6 tillkännagivanden har slutbehandlats sedan förra årets skrivelse och att resterande 21 tillkännagivanden inte är slutbehandlade, varav 3 är nya tillkännagivanden som inte tidigare har redovisats i skrivelse 75.

Slutbehandlade tillkännagivanden

Regeringen redovisar att följande tillkännagivanden har slutbehandlats sedan förra årets skrivelse:

- Plan för att legitimera fler yrkesgrupper (rskr. 2013/14:27)
- Utvärdering av fjärrundervisning (rskr. 2014/15:141)
- Utökade möjligheter till undervisning och fjärrundervisning på entreprenad (rskr. 2014/15:141)
- Eftergymnasial utbildning för särskoleelever (rskr. 2016/17:249)
- Utredning om utvärdering av forskning och innovation (rskr. 2017/18:273)
- Utvärdering och uppföljning av strategin för svensk rymdverksamhet (rskr. 2018/19:45).

Inte slutbehandlade tillkännagivanden

Regeringen redovisar följande tillkännagivanden som inte slutbehandlade:

- Kvalitetssäkring av högre utbildning: Utvärdering av det nya kvalitetssäkringssystemet (rskr. 2015/16:155)
- Kvalitetssäkring av högre utbildning: Jämförelser av utbildningars kvalitet (rskr. 2015/16:155)
- Breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning (rskr. 2015/16:169)
- Skolavslutningar och andra traditionella högtider (rskr. 2015/16:228)
- Nationellt digitalt lärarlyft (rskr. 2015/16:228)
- Digitaliserade nationella prov med extern rättning – tillkännagivande från riksmötet 2015/16 (rskr. 2015/16:228)

- Digitala och centralt rättade nationella prov – tillkännagivande från riksmötet 2016/17 (rskr. 2016/17:250)
- Utbildningarnas arbetslivsanknytning (rskr. 2016/17:208)
- Könsuppdelad undervisning (rskr. 2016/17:250)
- Studie- och yrkesvägledning (rskr. 2016/17:251)
- Trygghet och studiero i skolan (rskr. 2017/18:221)
- Kunskapsunderlag och konsekvensanalys i fråga om användandet av kvalificerade lärare med utländsk utbildning (rskr. 2017/18:221)
- Brister i tillämpningen av skollagens bestämmelser om de stödinsatser som behövs för att elever ska nå kunskapskraven (rskr. 2017/18:333)
- Likställa villkoren för offentliga och privata forskningsutförare (rskr. 2018/19:44)
- Tioårig grundskola (rskr. 2018/19:104)
- Tvåårig yrkesskola på gymnasial nivå (rskr. 2018/19:171)
- Skriftligt ordningsomdöme i terminsbetygen på högstadiet och gymnasiet (rskr. 2018/19:194)
- Möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott (rskr. 2018/19:269)
- Jämförelser av utbildningars kvalitet vid olika lärosäten (rskr. 2019/20:349) – nytt tillkännagivande som inte tidigare har redovisats i skrivelse 75
- Riksrevisionens rekommendation till regeringen om undantag från skolplikten (rskr. 2020/21:162) – nytt tillkännagivande som inte tidigare har redovisats i skrivelse 75
- Nationellt frånvaroregister (rskr. 2020/21:162) – nytt tillkännagivande som inte tidigare har redovisats i skrivelse 75.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har granskat regeringens redogörelse för de riksdagsskrivelser som avser utbildningsutskottets beredningsområde.

Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömningar av de tillkännagivanden som redovisas som slutbehandlade i skrivelsen. När det däremot gäller de tillkännagivanden som i skrivelsen redovisas som inte slutbehandlade vill utskottet framföra följande.

Utskottet anser att det är problematiskt att regeringen dröjer med att verkställa viktiga tillkännagivanden från utskottet. Utskottet vill uppmärksamma att 21 tillkännagivanden inte är slutbehandlade varav 10 tillkännagivanden är från riksmötena 2015/16 och 2016/17. Utskottet är medvetet om att handläggningstiden för ett tillkännagivande beror på tillkännagivandets innehåll, men det är bekymmersamt att det går mycket lång tid utan att regeringen vidtar åtgärder. Enligt utskottet finns det skäl att rikta kritik mot regeringen för den långsamma hanteringen av flera tillkännagivanden.

Utskottet vill därför understryka betydelsen av att riksdagsskrivelser med tillkännagivanden behandlas skyndsamt av regeringen och att tillräckliga åtgärder vidtas för att följa riksdagens beslut. I detta sammanhang påminner utskottet också om konstitutionsutskottets uttalanden som sammanfattas i betänkande 2018/19:KU21 s. 34. Där framgår bl.a. att det borde höra till undantagen att tillkännagivanden inte kan slutredovisas inom två till tre år, även om det inte är omöjligt att tillkännagivanden har fått en mer krävande karaktär än tidigare.

Utskottet förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att skyndsamt hantera utskottets 21 tillkännagivanden som ännu inte är slutbehandlade.

Stockholm den 4 maj 2021

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Pia Nilsson (S), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvis (SD), Linus Sköld (S), Christian Carlsson (KD), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Annika Hirvonen (MP) och Maria Nilsson (L).

Avvikande mening

Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020 (S, V, MP)

Gunilla Svantorp (S), Pia Nilsson (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Daniel Riazat (V), Linus Sköld (S), Tomas Kronståhl (S) och Annika Hirvonen (MP) anför:

Att riksdagens skrivelser respekteras och behandlas med skyndsamhet är en viktig fråga, liksom att ansträngningar görs för att tillkännagivanden ska kunna höras utan onödig tidsåtgång. Utifrån skrivelse 2020/21:75 kan vi konstatera att regeringen vidtagit åtgärder och att beredning pågår i de fall då tillkännagivanden ännu inte har slutbehandlats. Därför är det vår mening att det inte heller finns anledning att rikta kritik mot regeringens handläggning av frågorna.

Särskilda yttranden

1. Särskilt yttrande (M)

Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M) anför:

I skrivelsen finns information om 21 tillkännagivanden från utbildningsutskottet som ännu inte är slutbehandlade.

Bland dessa tillkännagivanden ryms exempelvis tillkännagivandet om att regeringen ska utreda frågan om att införa ett nationellt digitalt lärarlyft, som beslutades av riksdagen den 12 maj 2016 (bet. 2015/16:UbU14, rskr. 2015/16:228). Det är ett exempel på ett tillkännagivande som fortfarande inte är genomfört, trots att det gått fem år sedan riksdagens uppmaning. Behovet av kompetensutveckling om att undervisa i en digital skolmiljö och på distans har under pandemin visat sig vara större än någonsin.

Ett annat exempel är tillkännagivandet om användandet av kvalificerade lärare med utländsk lärarutbildning som riksdagen beslutade om den 18 april 2018 (bet. 2017/18:UbU19 punkt 18) och där utskottet önskade en skyndsam beredning. Tre år senare har regeringen ännu inte återkommit i frågan, trots dess brådskande natur.

Ytterligare ett exempel är tillkännagivandet om digitaliserade nationella prov med extern rättning som riksdagen beslutade om under riksmötet 2015/16 (bet. 2015/16:UbU14 s. 116 f.). Fem år efter beslutet är Skolverkets arbete med att genomföra tillkännagivandet stoppat. En förklaring till stoppet uppges vara ett oklart rättsligt läge när det gäller upphandlade tjänster och dess förhållande till behandling av personuppgifter (Schrems II-domen). Det står därmed klart att det kommer att dröja ytterligare flera år innan riksdagens beslut är genomfört.

Under riksmötet 2016/17 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande om att skollagen skulle skärpas så att det inte råder några tvivel om att huvudregeln är att undervisningen inte ska vara könsuppdelad (bet. 2016/17:UbU17 s. 7 f.). Den utredning som fick i uppdrag att ta fram ett sådant förslag (SOU 2021:11) lämnade inget sådant lagförslag. Vi konstaterar att utöver de fyra år som redan gått sedan riksdagens beslut kommer det att dröja ytterligare innan riksdagen kan fatta beslut om att huvudregeln ska vara att undervisning inte ska vara könsuppdelad.

Regeringen har inte heller återkommit till riksdagen med några förslag till lagändringar som förbättrar trygghet och studiero i skolan eller när det gäller ordningsomdömen, något som riksdagen beslutade om i betänkande 2017/18:UbU19 s. 77 f. respektive 2018/19:UbU8 s. 58 f.

Sammantaget handlar det om 21 tillkännagivanden från riksmötet 2015/16 till riksmötet 2020/21 som inte är slutbehandlade. Vi vill därför understryka betydelsen av att riksdagsskrivelser med tillkännagivanden behandlas

skyndsamt av regeringen och att tillräckliga åtgärder vidtas för att följa riksdagens beslut.

2. Särskilt yttrande (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD) anför:

Vi noterar att det i skrivelse 75 upptas inte mindre än 21 tillkännagivanden som inte är slutbehandlade. Ett antal av dessa är hela fem år gamla (riksmötet 2015/16). Vi vill med anledning av detta framföra följande.

Riksdagen är rikets lagstiftande organ och utgör folkets vilja. Regeringens uppgift är att verkställa de beslut som fattas av riksdagen. Det finns därför skäl att rikta skarp kritik mot regeringen för underlåtenheten att verkställa tillkännagivanden som bifallits av riksdagen. Det är heller inte rimligt att utredningar pågår under mycket lång tid utan att leda fram till ett förslag från regeringen. Vi vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram tillkännagivandet om konfessionella inslag i skolan i samband med skolavslutningar och andra traditionella högtider (bet. 2015/16:UbU14), tillkännagivandet om skriftligt ordningsomdöme i terminsbetygen på högstadiet och gymnasiet (bet. 2018/19:UbU8) samt tillkännagivandet om trygghet och studiero i skolan (bet. 2017/18:UbU19).

3. Särskilt yttrande (C)

Fredrik Christensson (C) anför:

Jag kan konstatera att det finns ett antal tillkännagivanden från en majoritet i riksdagen som ännu inte är slutbehandlade. Generellt anser jag att det är viktigt att tillkännagivanden till regeringen behandlas skyndsamt av regeringen och att åtgärder vidtas för att följa riksdagens beslut.

Ett exempel bland tillkännagivandena är om att införa ett nationellt digitalt lärarlyft, som beslutades av riksdagen den 12 maj 2016 (bet. 2015/16:UbU14, rskr. 2015/16:228). Under pandemin har behovet av kompetensutveckling om undervisning på distans och i en digital skolmiljö visat sig vara särskilt viktigt. Ett annat exempel jag vill lyfta fram är att studie- och yrkesvägledarnas roll i skolan måste stärkas och i högre grad integreras i skolans verksamhet.

Samtidigt kan jag konstatera att ett antal av punkterna som riksdagens majoritet har tillkännagett för regeringen behandlas inom ramen för januariavtalet, bl.a. digitala och centralt rättade nationella prov samt tioårig grundskola.

4. Särskilt yttrande (KD)

Christian Carlsson (KD) anför:

I skrivelsen finns flera tillkännagivanden som ännu inte har slutbehandlats. I vissa fall har det gått mer än fem år sedan riksdagen meddelade sitt

tillkännagivande, men regeringen har ändå inte agerat på ett tillbörligt sätt. Jag anser att detta är allvarligt och att regeringen förtjänar kritik för sin långsamma hantering av flera tillkännagivanden.

Regeringen har exempelvis brustit när det gäller tillkännagivandet om en breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning (bet. 2015/16:UbU13 punkt 6). Regeringens tillsatta utredning, Yrkesprogramsutredningen (U 2014:01), fick i uppdrag att utreda förutsättningar och intresse för en gymnasial lärlingsutbildning, men i och med propositionen från 2017 som följde beslutade regeringen att en breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning inte skulle utredas vidare. Gymnasial lärlingsutbildning är en viktig del av utbildningssystemet och det var därför ett steg i rätt riktning att regeringen förra året uppdrog åt Statens skolverk att utreda frågan.

Vidare vill jag rikta kritik mot regeringen för att inte på ett tillräckligt sätt ha beaktat tillkännagivandet om digitaliserade nationella prov med extern rättning (bet. 2015/2016:UbU14 punkt 30). Det är viktigt att öka likvärdigheten i bedömningen av de nationella proven. Regeringen antog att frågan var slutbehandlad i och med propositionen från 2017 om nationella prov och riksdagens beslut, men fem år efter tillkännagivandet finns fortfarande inte nationella prov med extern rättning på plats. Om regeringen hade agerat mer skyndsamt hade det underlättat genomförandet av de nationella proven under den pågående pandemin.

Jag ser också allvarligt på att regeringen inte agerat när det gäller tillkännagivandet om skolavslutningar och andra traditionella högtider i kyrkan (bet. 2015/16:UbU14 punkt 10). Riksdagen tillkännagav att det skulle införas ett undantag i skollagen om att konfessionella inslag även skulle få förekomma i offentliga skolor, dvs. vid vissa tillfällen i samband med firandet av skolavslutningar och andra traditionella högtider. Senast den 1 april 2017 skulle regeringen ha lämnat förslag till riksdagen, men jag saknar fortfarande förslag från regeringen som beaktar tillkännagivandet.

Regeringen förtjänar även kritik för hanteringen av riksdagens tillkännagivande om att skollagen skulle skärpas när det gäller könsuppdelad undervisning (bet. 2016/17:UbU17 punkt 2). Det krävdes mer av regeringen än det uppdrag som gavs till Skolverket 2017 om att föreslå ändringar i läroplanerna. Regeringen gav återigen ett uppdrag att utreda frågan i ett tilläggsdirektiv 2018, men när utredningen redovisades i februari i år föreslogs inte någon förändring av regelverket. Regeringen har trots att fyra år har passerat ännu inte tillgodosett riksdagens tillkännagivande som skulle klargöra att undervisningen som huvudregel inte ska få vara könsuppdelad.

Jag finner skäl att betona att riksdagsskrivelser med tillkännagivanden ska behandlas skyndsamt av regeringen och att tillräckliga åtgärder nu behöver vidtas för att följa riksdagens beslut. Jag är särskilt angelägen om att regeringen snabbt hanterar riksdagens tillkännagivande om trygghet och studiero i skolan (bet. 2017/18:UbU19 punkt 17) och tillkännagivandet om brister i tillämpningen av skollagens bestämmelser om de stödsatser som behövs för att elever ska nå kunskapskraven (bet. 2017/18:UbU10 punkt 2).

5. Särskilt yttrande (L)

Roger Haddad (L) och Maria Nilsson (L) anför:

Vi noterar att ett antal punkter som riksdagens majoritet tillkännagett för regeringen nu är under behandling i och med att januariavtalet behandlar ett antal av Liberalernas förslag t.ex. delen om studiero och trygghet. Det är angeläget att den punkten snart behandlas skarpt i form av beslut i regeringen och aviseras till riksdagen så att det blir en tydlig återkoppling på den uppmaning som utbildningsutskottet tidigare riktat.

Vi är oerhört kritiska till att regeringen inte har agerat för att genomföra vårt tillkännagivande om införandet av skriftliga omdömen. Det är heller inte tillfredsställande att regeringen i skrivelsen skriver att ”frågan ska analyseras”. Liberalerna hemställer att riksdagen sänder en tydlig signal till regeringen att verkställa de beslut som vi har fattat.

Vi menar också att vårt förslag och tillkännagivande om tvååriga yrkesprogram i gymnasieskolan inte heller har en tydlig redovisning kring hur regeringen avser att genomföra beslutet. Det är allvarligt att regeringen ännu inte initierat ett arbete på denna punkt.

Vi anser att frågan om könsuppdelad undervisning måste hanteras omgående och att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag i enlighet med det tillkännagivandet som vi riktat för att skärpa regelverket som fortfarande ger utrymme för huvudmän att bedriva undervisning uppdelat efter kön. De initiativ som regeringen genomfört hittills är inte tillräckliga.